

Ce este identitatea?

Conf. univ. dr. Ciprian Mihali

Filosofie socială, Anul I Filosofie

Să începem cu câteva întrebări despre identitate

1. Sunteți mândri sau nu de identitatea voastră?
2. Ce anume din identitatea voastră v-ar face să suferiți, dacă v-ar fi afectată acea parte?
3. Cu ce anume vă identificați cel mai ușor?
4. De ce este identitatea o problemă?
5. Când ne pierdem identitatea?
6. Unde începe și unde se termină identitatea?

Să continuăm...

7. Ce înțelegeți prin stigmatizare?

8. Ce este o criză de identitate?

9. Ce este un sentiment sau un comportament identitar?

10. De ce există conflicte identitare?

11. În ce constă identitatea unui loc?

12. Ce înseamnă identitatea românească?

Ce NU este identitatea?

1. Identitatea nu este nici o realitate obiectivă, nici o iluzie

- realitate atemporală, transcendentă sau construcție istorică fără alt fundament decât credința în existența ei?
 - există o substanță inalterabilă a identității? Sau o continuitate a transformărilor?
 - continuitate rememorată, dimensiune narativă, caracter mediat
 - identitatea-Matrioșca: plurală, instabilă, vulnerabilă
 - dar, în același timp: reprezentare mentală colectivă larg împărtășită, trăsături recurente, consistență, practici minore sau fundamentale, simboluri, reprezentanți, puteri
-

2. Identitatea nu se reduce nici la asimilare, nici la diferențiere

- identificare fie prin recunoaștere a specificității (deci **distincție**), fie prin asimilare cu altul (deci **similitudine**)
- „În clipa în care vrem să spunem cine este cineva, însuși vocabularul nostru ne abate pe un drum greșit, făcând-ne să spunem ce este acel cineva; ne încurcăm într-o descriere a calității lor pe care respectivul le împărtășește în chip inevitabil cu alții asemenea lui; începem să descriem un tip sau un « caracter » în vechiul înțeles al cuvântului, iar rezultatul este că unicitatea sa particulară ne scapă. Această neputință se înrudește cu binecunoscuta imposibilitate filosofică de a ajunge la o definiție a omului, toate definițiile nefiind decât determinări sau interpretări referitoare la ceea ce este omul, prin urmare ale calităților pe care el le-ar putea împărtăși cu alte ființe vii, în timp ce diferența lui specifică s-ar găsi dacă s-ar determina ce fel de « cine » este el.” (Hannah Arendt, *Condiția umană*)
- identitatea **idem** (asimilare – „*cum să fii ca un altul?*”) implică referirea la un grup de referință, în vreme ce identitatea **ipse** (diferențiere – „*cum să nu fii ca un altul?*”) implică afirmarea unei ireductibilități
- identitatea **ipse**: chip, nume, amprentă, semnătură
- identitatea **idem**: substantive comune, verbe, adjective

3. Identitatea nu este unidimensională (nici bidimensională)

- Modernitatea: desocializare spre identitate individualizată și autenticitate
 - a-ți fi fidel tie însuși/însăși
 - nu există o definiție unilaterală, univocă, a identității
 - identitatea urmărește dimensiunile ființei (*spațiu* și *timp* mai ales): plurală și evolutivă
 - identitate *ascribed/acquired*, obiectivă/subiectivă, factuală/imaginară, eul ideal/idealul eului, socială/personală/pentru sine
 - **desemnare** (cum ți se spune de către celălalt) – exterior
 - **prezentare** (cum te spui tu celui alt) – intermediar
 - **autopercepție** (cum te simți cu tine însuși-însăși) – interior
-

4. Identitatea nu se reduce la identitatea națională

- identitate colectivă sau identitate individuală? Identitatea *unei* națiuni și identitatea *printr-o* națiune
 - atașament emoțional la o entitate abstractă (statul, națiunea...) gândită ca un „noi” (iubirea de țară + iubirea de sine)
 - patriotism și naționalism (patriotismul altora) – sentimentul național poate fi foarte puternic
 - identități concurente sau complementare: generațională, de gen, confesională, civilă, profesională, politică, de gust, de stil, de nivel de studii etc.
-

5. Identitatea nu este de dreapta (dar nici de stânga)

- termen apărut în Europa în anii 2000 în discursul științelor socio-umane și abia în anii 2010 în discursurile publice și politice; în SUA, cu circa 30 de ani mai devreme.
 - cum s-a deplasat discursul identității de la stânga la dreapta?
 - cine lansează revendicările identitare? Majoritățile sau minoritățile?
 - ce identitate trebuie „apărată”?
 - reducerea la un câmp politic blochează reflecția și creează pasiuni blocante (vizibilitate invers proporțională cu inteligibilitate)
-

6. Nu există sentiment al identității fără criză a identității

- sentimentul identității – se activează la întâlnirea cu Altul
 - identitatea se manifestă doar când pune probleme (sentimentul pierderii – ex: pierderea culturii sub efectul occidentalizării; al declinului)
 - identitate numerică (*ipse*) sau calitativă (*idem*)
 - disonanță cognitivă, slăbirea sentimentului identității – studiate de psihologie și sociologie
 - tulburări de identificare (*ipse*) – distrugerea id. în lagăre
 - tulburări de definire (*idem*): continuitatea de sine, coerența, calificarea (stigmatizarea)
-

7. Tulburările identitare nu sunt incurabile

- a se pierde pe sine: a-și pierde numele, chipul, memoria...
 - a se pierde pe sine pierzând relația cu ceilalți
 - **tehnici de reparare identitară:**
 - din lumea exterioară (schimbarea colectivă de percepție și dispoziție);
 - poate fi o reparare individuală sau colectivă; recunoașterea statutului, meritelor;
 - din lumea interioară sau personală: eforturi personale; întoarcerea la origini; design, vestimentație, disimularea însușirilor stigmatizante (schimbarea de nume), sentimentul unei vocații de împlinit, o speranță, un proiect
-

Ce este identitatea?

- Construirea unei unități sau a unui rol?
- Afirmare de sine sau cerere de recunoaștere?

Identitatea este **rezultanta** unui **ansamblu** de **operațiuni** prin care un **predicat** este **afectat** unui **subiect** (Nathalie Heinich)

Identities are robustly plural (Amartya Sen)

Formarea unei identități începe acolo unde identificarea încetează să mai fie utilă (Erik Erikson)

Identitatea-configurație și identitatea-interacțiune

Configurație

- care trebuie construită de-a lungul vieții, mai ales în momentul intrării în viața adultă și responsabilă – efort de integrare, relație corectă cu ceilalți și cu mediul
- Erikson: problema adolescentului: de a-și dezvolta o singură identitate – fragmentarea se poate dovedi patologică
- afirmarea individului și capacitatea sa de a ieși din probleme pe cont propriu (încrederea în sine)

Interacțiune

- un rol sau un personal pe care individul trebuie să știe cum să-l joace pe scena socială; dar și pe care să-l părăsească pentru a merge mai departe
 - a rămâne atașat unui singur rol = rigiditate și inadecvare în viața socială
 - ar fi patologic să avem o singură identitate pentru toate situațiile din viață
 - faptul vieții sociale: a concilia ideea sa despre sine ca individ autoresponsabil cu experiența sa umană de dependență socială
-

Identic și identitar (sens elementar și sens moral)

Identic

- Utilizare elementară a cuvântului – sens primitiv : „acest om care tocmai a intrat nu este altul decât cel care poartă un anumit nume”

Identitar

- O chestiune de mândrie, iubire de sine, afirmare de sine conform unei idei de sine care trebuie recunoscută sau respectată de ceilalți

Dificultatea – faptul că trebuie să înțelegem limbajul identității morale din limbajul identității în sens elementar, în timp ce cele două sensuri sunt distincte din punct de vedere logic

A fi sine însuși devine o chestiune de grade. Trebuie să adăugăm un adverb de intensitate, cum ar fi cele folosite pentru a nuanța expresia unui sentiment: puțin, mult, enorm, deloc. În orice moment, un individ este mai mult sau mai puțin el însuși, pentru că poate fi puțin, mult etc., de unde putem concepe posibilitatea unei utilizări clinice a noțiunii de identitate pentru a califica stările patologice ale persoanei, fie prin pierderea identității, fie prin excesul în voința de a fi el însuși

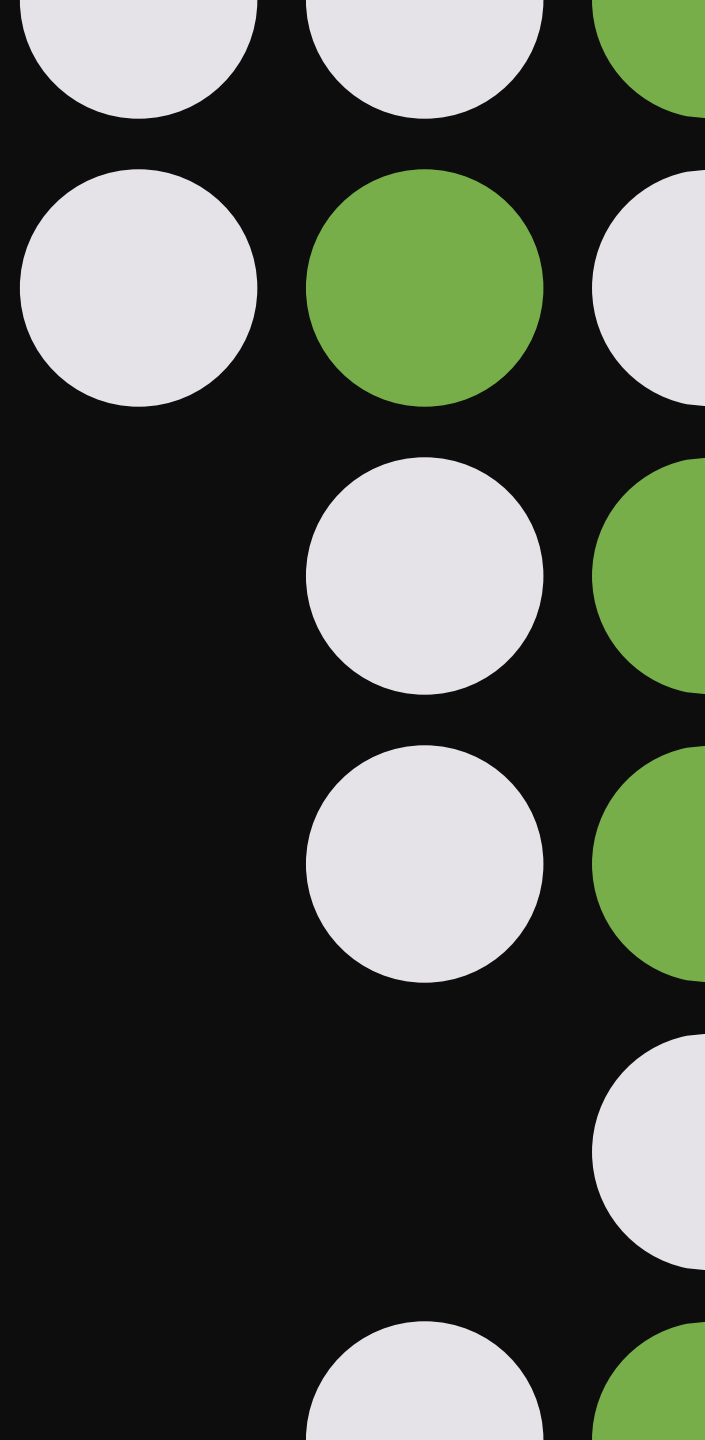
Identitatea morală

Dacă identitatea în sens moral constă într-o condiție sau alta pe care individul trebuie să o îndeplinească pentru a avea sentimentul de a fi el însuși, atunci această definiție a sinelui va fi în mod necesar compusă. Astfel, trebuie spus că identitatea în sens moral este plurală.

Identitatea mea este chiar de două ori plurală. Este așa în orice moment, pentru că nu sunt niciodată reductibil la o singură calitate. Este de lungă durată, pentru că (din fericire) nu rămân fixat pe un singur personaj.

Pluralitatea identităților ar trebui să fie soluția la pericolul identificării fanatice. Dacă o persoană încetează să-și imagineze că are o singură identitate – prin care înțelege satisfacția și încrederea în sine pe care le simte la ideea de a face parte din grupul din care face parte – atunci va fi mai puțin tentată să fie intolerantă. De aici aceste invitații de a internaliza diversitatea lumii: o singură identitate este fanatismul sau fundamentalismul. Acesta este începutul liberalismului.

Mickey Guyton - BLACK LIKE ME

Epilog:

Moda învingătorilor ne semnalează cât de mult are identitatea socială tendința de a se construi în afara apartenențelor colective tradiționale care îl închideau pe fiecare într-o predestinare laicizată jucând rolul de ancorare identitară. Identitatea nu mai este doar ceea ce se transmite și te împresoară printr-o filiație colectivă. Ea este și ceea ce se construiește într-un proiect în întregime întors spre viitor printr-o performanță individuală. (...)

Eroizarea antreprenorului însoțește reculul valorilor filiației colective. Originea socială a devenit absolut insuficientă pentru a conferi o identitate socială – moștenirea furnizează o rentă și constituie fără îndoială o formidabilă trambulină în reproducerea socială, dar nu un statut sau o vizibilitate. Pentru a deveni cineva, e necesar să scapi condiției tale sociale oricare ar fi ea și să-ți fabrici identitatea prin acțiunea ta personală.

(Alain Ehrenberg, *Le culte de la performance*, 1991)